

**“Like tourists in their own city”: een vergelijkende analyse naar de woonvoorkeuren
van de creatieve klasse in Nederland**

Rohid K. Sewcharan (363533)

Masterthesis Sociologie: Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Erasmus Universiteit Rotterdam

Scriptiebegeleider: prof. dr. J. P. L. Burgers

Tweede beoordelaar: dr. J. van der Waal

februari – september 2013

Abstract

This master’s thesis studies whether the residential preferences of the creative class, as described by Richard Florida in his creative class theory, are applicable to the Netherlands. This theory claims the creative class clusters in specific, attractive urban areas. Areas are attractive if they boast a strong technological sector, a tolerant living climate and talented residents, and if they are of sufficient quality of place (urban facilities). In this study, these features are quantified to four indexes on municipal level. These are combined with survey data derived from five previous master’s theses, each of which examined the residential preference of one occupational group within the creative class. Expected was that occupational groups reliant on technology tend to live in areas with high scores on technology, that occupational groups with high expected levels of cultural capital tend to live in areas with high scores on tolerance and quality of place, and that talent is equally important to all groups. These hypotheses were tested using multivariate regression analyses, the results of which show that technology reliant occupational groups tend to live in smaller municipalities with low levels of both technology and talent. This shows “nerds” demonstrate more conventional residential preferences. The role of cultural capital and gender was not significant, but the municipal population size showed to correlate strongly and positively with technology, tolerance, talent and quality of place, which validates that these features are chiefly to be found in urban areas.

Keywords: *creative class, creative cities, residential preferences, occupational groups*

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis, geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de masteropleiding Sociologie: Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Ik ben aan deze master begonnen na vorig collegejaar het schakelprogramma sociologie, eveneens aan de Erasmus Universiteit, succesvol te hebben afgerond. De thesis betreft een kwantitatief onderzoek naar de woonvoorkeuren van de creatieve klasse in Nederland, waarbij vijf eerdere mastertheses worden vergeleken: een onderwerp dat is voortgekomen uit het werk van de Amerikaanse socioloog Richard Florida, en invloedrijk is gebleken in het veld van grootstedelijk beleid.

Dankwoord

Voor de totstandkoming van deze thesis, ben ik enkele personen dank verschuldigd.

Allereerst en hoofdzakelijk Jack Burgers, de opdrachtgever en begeleider van deze thesis. Zonder zijn regelmatige feedback en nuttige ingevingen was deze thesis nooit tot stand gekomen. Ik ben hem vooral dankbaar dat hij altijd beschikbaar was voor vragen, en mij de vrijheid gunde om zelfstandig te werken.

Deze thesis bouwt voort op het werk van KinMan Choy, Marcel Vader, Rosalie Kleinjan, Marion van Dragt en Lianne van

Santen, die eerder zijn afgestudeerd aan dezelfde masteropleiding als ik. Ik ben hun allen erg dankbaar voor het afnemen en beschikbaar stellen van hun surveydata, en het beantwoorden van mijn vragen.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Nationale Kiesraad en de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) ben ik dankbaar voor het beschikbaar stellen van de in dit onderzoek gebruikte regionale data.

Daarnaast ben ik Jeroen van der Waal, de tweede beoordelaar van deze thesis, dankbaar voor zijn kritische blik. Met het beoordelen van mijn onderzoeksvoorstel, het gaandeweg verschaffen van relevante literatuur en het bijstaan bij de statistiekverwerking heeft hij mij de goede richting in geholpen.

Tot slot, en enigszins clichématig, wil ik mijn eigen omgeving danken voor hun geduld en vertrouwen. Dankzij mijn gewaardeerde familieleden, vrienden en studiegenoten heb ik dit proces met plezier kunnen doorlopen.

– Rohid K. Sewcharan

Spijkenisse, september 2013

Inhoud

1. Inleiding	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Probleemveld en probleemstelling	6
1.3. Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	6
2. Theoretisch Kader	7
2.1. De creatieve klassethese	7
2.2. De drie T's en quality of place	8
2.3. Fracties binnen de creatieve klasse	10
2.4. Kritiek op de creatieve klassethese	12
2.5. De creatieve klasse in Nederland	14
3. Methoden en Technieken	16
3.1. Surveydata	16
3.2. Lokale data	18
3.3. Conceptueel Model	19
3.4. Ordening van beroepsgroepen	20
3.5. Indexen van regionale data	21
4. Resultaten	25
4.1. Hypothese 1	25
4.2. Hypothese 2	26
4.3. Hypothese 3	28
4.4. Hypothese 4	29
5. Conclusie en Discussie	30
5.1. Conclusie	30
5.2. Discussie	32
6. Referenties	34

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In 2002 publiceert Richard L. Florida het boek *The Rise of the Creative Class*. In het boek stelt de auteur de opmars van de creatieve klasse vast; een nieuwe, urbane klasse die een cruciale rol speelt in het toekomstige succes van een stad (Florida, 2012, p. 203). Het boek bewijst wereldwijd zeer invloedrijk te zijn in het veld van stedelijk beleid (Glaser, 2004, p. 1; Peck, 2005, p. 740). Ook in Nederland introduceren diverse steden naar aanleiding van het boek beleid in dat is gericht op het aantrekken en vasthouden van de creatieve klasse, waaronder Utrecht en Nijmegen (Marlet & Van Woerkens, 2004a, p. 1; Van Oort, 2007, p. 48).

Vernieuwend aan de these van Florida, is dat hij een circulair proces ziet in stedelijke ontwikkeling. Leden van de creatieve klasse zijn zeer mobiel, en trekken naar steden met specifieke kenmerken die aantrekkelijk voor hen zijn (Florida, 2012, p. 198, 262). De aanwezigheid van deze creatieve klasse vormt de voornaamste motor van stedelijke vooruitgang en aantrekkelijkheid, omdat dit bedrijven zou aantrekken en zo zou zorgen voor economische vooruitgang (Borén & Young, 2012, p. 2; Florida, 2012, p. 186; Florida & Tinagli, 2004, p. 5, 11). Florida (2012) stelt

dat de aanwezigheid van andere “getalenteerde” inwoners één van de belangrijkste woonvereisten is voor de creatieve klasse, en suggereert zo een proces van positieve feedback, waarin de creatieve klasse clustert in winnende steden met specifieke, aantrekkelijke kenmerken. Deze aantrekkelijke kenmerken noemt Florida de drie T’s: een sterke technologiesector, een tolerant en divers leefgebied en de aanwezigheid van andere, talentvolle stedelingen (ibid., p. 228-249). Daarnaast zou de *quality of place* van groot belang zijn bij de vestigingskeuze van leden van de creatieve klasse: een breed scala aan stedelijke kenmerken en faciliteiten die voorzien in de leefstijl van leden van de creatieve klasse (ibid., p. 287-300).

Bij creatieve beroepen is mentale inspanning belangrijker dan fysieke inspanning (ibid., p. 9). Florida onderscheidt een brede groep aan beroepen binnen de creatieve klasse, die hij opdeelt in een *super creative core*, *creative professionals* en *bohemians* (ibid, p. 38-39). Onder de creatieve klasse vallen beroepen uiteenlopend van kunstenaars tot informatietechnici. Florida stelt niet dat de beroepsgroepen binnen de creatieve klasse differentiëren in hun woonvoorkeuren, en gaat daarmee uit van uniforme woonvoorkeuren.

Florida’s creatieve klassethese en de toepasbaarheid ervan, zijn echter niet van

kritiek gevrijwaard gebleven. Zo zou de creatieve klassethese een tautologie vormen (zie MacGillis, 2009), een verhulling zijn van een politieke agenda (zie Peck, 2005) of in essentie hetzelfde zijn als de *human capital theory* (zie Glaser, 2004). Florida heeft, in recentere publicaties, getracht zich te verweren tegen deze kritieken¹.

1.2. Probleemveld en probleemstelling

De creatieve klassethese is voornamelijk geënt op de Verenigde Staten. Florida stelt dat zij tevens opgaat voor Nederland en andere West-Europese landen, maar levert in *The Rise of the Creative Class* niet dezelfde mate van empirisch bewijs voor West-Europa als voor de Verenigde Staten (zie Florida, 2012, p. vii, 267-268; Florida & Tinagli, 2004, p. 5). Ruim een decennium na het verschijnen van *The Rise of the Creative Class*, en de recente publicatie van de herziene editie van het werk, zal in dit onderzoek, met gebruik van kwantitatieve data, worden getracht de toepasbaarheid van de creatieve klassethese in Nederland te analyseren. Specifiek wordt hierbij getoetst of woonvoorkeuren van leden van de creatieve klasse in Nederland stroken met de creatieve klassethese van Florida, in de

vorm van de drie T's en *quality of place*, en of een onderscheid bestaat tussen de beroepsgroepen van de creatieve klasse in hun woonvoorkeuren. De probleemstelling van dit onderzoek luidt: *Waar is de creatieve klasse in Nederland woonachtig, en in hoeverre is de theorie van Florida verklarend voor de woonvoorkeuren van de creatieve klasse in Nederland?*

Bij dit onderzoek wordt voortgebouwd op de surveydata van vijf eerdere kwantitatieve mastertheses van sociologiestudenten aan de Erasmus Universiteit, die telkens de woonvoorkeuren van één beroepsgroep binnen de creatieve klasse hebben onderzocht, gebruikmakend van dezelfde *survey* en onderzoeksopzet.² Deze situatie leent zich voor een vergelijkende analyse, waarin de verschillen in woonvoorkeuren tussen de beroepsgroepen van de creatieve klasse in kaart worden gebracht. Deze surveydata zullen gecombineerd worden met regionale data op gemeentelijk niveau, die indexen vormen die de aanwezigheid van de drie T's en *quality of place* kwantificeren.

---

¹ Florida beheert, sinds het verschijnen van *The Rise of The Creative Class*, de webpagina creativeclass.com, waarop hij en andere betrokkenen regelmatig artikelen plaatsen in het debat rondom stedelijk beleid en de creatieve klassethese, en waarin Florida reageert op *reviews* van zijn werk.

---

² De vijf eerdere mastertheses betreffen: Choy (2012) naar webdesigners, Vader (2011) naar ICT-consultants, Kleinjan (2011) naar kunstschilders, Van Dragt (2011) naar wetenschappers en Van Santen (2011) naar journalisten.

1.3. Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Sinds het verschijnen van het werk van Florida, bestaat veel aandacht voor de creatieve klasse onder stedelijke beleidsmakers. Stedelijke beleidsmakers zouden actief trachten hun steden aantrekkelijker te maken voor leden van de creatieve klasse, omdat zij verwachten dat hun komst een positieve ontwikkeling zal betekenen voor de stedelijke ontwikkeling. Dit onderzoek kan uitwijzen of de woonvoorkeuren van de creatieve klasse die Florida beschrijft ook voor Nederland gelden en of stedelijk beleid met betrekking tot het aantrekken van de creatieve klasse effectief en zinvol is.

Dit onderzoek kan tevens een bijdrage leveren aan de wetenschappelijke kennis op dit vlak, omdat het als toetsing kan dienen voor de invloedrijke theorie van Florida in Nederland. Door het combineren van vijf eerdere kwantitatieve onderzoeken kan naar een brede doorsnede van de creatieve klasse worden gekeken, waarin diverse door Florida onderscheiden groepen zijn vertegenwoordigd. De eerdere mastertheses, voornamelijk Vader (2011), en sommige auteurs (e.g. Kotkin, 2001) impliceren verschillen tussen de fracties binnen de creatieve klasse, voornamelijk onder *nerds*, waarover verderop zal worden uitgeweid. Dit onderzoek leent zich ervoor

deze mogelijke verschillen in woonvoorkeuren tussen beroepsgroepen binnen de creatieve klasse te onderzoeken.

2. Theoretisch Kader

2.1. De creatieve klassethese

In *The Rise of the Creative Class* constateert Florida (2012) de opkomst van de creatieve klasse: een nieuwe, stedelijke klasse die thans ruwweg een derde van de Amerikaanse beroepsbevolking omvat, maar meer dan de helft van alle inkomsten verdient (ibid., p. 9-10). Dit proces zou tevens gaande zijn andere in ontwikkelde landen, waaronder Nederland en vergelijkbare West-Europese landen (ibid., p. vii, 267-268). Wat de creatieve klasse van andere klassen onderscheidt, is dat mentale inspanning van groter belang is dan fysieke inspanning in creatieve beroepen (ibid., p. 9). De auteur stelt dat de creatieve klasse de toekomst heeft, als aanstaande dominante klasse en als klasse die zal zorgen voor de grootste stedelijke vooruitgang (ibid., p. 203). De creatieve klasse in de Verenigde Staten bestaat voor 52% uit vrouwen, hoewel binnen de creatieve klasse mannen nog altijd meer verdienen dan vrouwen voor vergelijkbaar werk (ibid., p. 54-55).

Leden van de creatieve klasse zijn veelal hoogopgeleid, en verrichten arbeid met als functie: “to create meaningful new forms” (ibid., p. 38). Deze vorm van arbeid

zou belangrijk zijn, want: “for industrialized economies, jobs and growth lie in sectors where value can be added through the creation and application of knowledge.” (Florida & Tinagli, 2004, p. 8). Er worden twee hoofdgroepen binnen de creatieve klasse onderscheiden: de *super creative core*, bestaande uit beroepsgroepen als wetenschappers en kunstenaars, en de *creative professionals*, ofwel arbeiders in kennisintensieve industrieën als managers en advocaten. Een kleinere, derde groep, omvat *bohemiens*, ofwel stedelingen met een onconventionele of artistieke leefstijl (Florida, 2012, p. 38-39).

Opvallend is dat *plaats* van groot belang blijft voor de creatieve klasse, ondanks wijdverspreide moderne communicatie- en transportmogelijkheden. Leden van de creatieve klasse zouden clusteren in bepaalde steden die aantrekkelijk voor hen zijn (Florida, 2002, p. 6; Florida, 2012, p. 198). Hun woonvoorkeuren wijken af van traditionele woonvoorkeuren: “The physical attractions that most cities focus on building [...] are irrelevant, insufficient, or actually unattractive to them. What creatives look for are abundant high-quality amenities and experiences, an openness to diversity of all kinds, and above all the opportunity to validate their identities as creative people.” (ibid., p. 186). Dit suggereert een hedonistische en progressieve leefstijl.

Florida stelt een groeiende geografische ongelijkheid vast op het gebied van hoogopgeleide en creatieve inwoners, waarbij vooral (voormalige) industriesteden het onderspit delven (Florida, 2009, para. 28, 34). De creatieve klassethese vertoont, met haar nadruk op het belang van plaats en de consolidatie van talent in specifieke steden, gelijkenissen met de *global citythese* van Sassen (2012). De *global citythese* heeft vooral betrekking op de vestigingsvoorkeuren van organisaties in strategische steden, waar de creatieve klassethese betrekking heeft op de woonvoorkeuren van individuen in aantrekkelijke, creatieve steden.

2.2. De drie T's en quality of place

Centraal voor het aantrekken van leden van de creatieve klasse, zijn de drie T's: technologie, talent en tolerantie (Florida, 2012, p. 203). De aanwezigheid van deze drie T's vormt een belangrijke voorwaarde bij de vestigingskeuze van de creatieve klasse. De drie T's zouden onderling zijn gecorreleerd, en dienen allen in voldoende mate aanwezig te zijn (ibid., p. 228). Als observatieniveau neemt Florida veelal metropoolgebieden in de Verenigde Staten, waarbij de stadskern(en) en de suburbane gebieden daar omheen worden samengenomen.

Technologische vooruitgang, ten eerste, zou de sleutel vormen tot

economische groei (ibid., p. 229). Florida stelt dat leden van de creatieve klasse ruim vertegenwoordigd zijn in steden met een sterke technologiesector, en dat een sterke correlatie te vinden is tussen de aanwezigheid van de creatieve klasse en diverse technologie-indicatoren (ibid., p. 230). De omvang van de technologiesector in een gebied meet Florida met de *technology index*, gebaseerd op het aantal afgegeven patenten per gebied (ibid., p. 231).

Talent, ten tweede, refereert aan het concept *human capital*, bestaande uit: “[...] skilled, ambitious, educated and entrepreneurial people.” (ibid., p. 231). Florida stelt dat “getalenteerde”³ inwoners de centrale kracht vormen bij economische vooruitgang. De aanwezigheid van “getalenteerde” inwoners meet Florida met de *talent index*, gebaseerd op het aandeel hoogopgeleiden in een gebied (ibid.).

Tolerantie voor diversiteit, ten derde, is belangrijk voor het ontstaan van creativiteit, omdat creativiteit het samenkomen van diverse cognitieve stijlen nodig heeft (ibid, p. 231-232). Tolerante gebieden zouden aantrekkelijk zijn voor leden van de creatieve klasse: “Clearly, the more tolerant or open a nation or region is,

the more talent it is able to mobilize and attract.” (Florida & Tinagli, 2004, p. 12). De mate van tolerantie in een gebied, meet Florida met de *tolerance index*, gebaseerd op het aandeel in het buitenland geboren inwoners, het aandeel homoseksuelen⁴ en de mate van etnische integratie in dat gebied (Florida, 2012, p. 231-249).

De *technology index*, *talent index* en *tolerance index* combineert Florida tot de *creativity index*, die een voorspeller vormt voor de economische potentie van een gebied (ibid., p. 253). Metropoolgebieden Boulder, Colorado; San Francisco, Californië en Boston, Massachusetts voeren de *creativity index* in de Verenigde Staten aan (ibid., p. 254).

Florida onderscheidt nog een vierde T: *territorial assets*, ofwel *quality of place*, wat volgens de auteur: “refers to the unique set of characteristics that defines a place and makes is attractive.” (ibid., p. 280). Florida verstaat onder *quality of place* de aanwezige omgeving, haar inwoners en de bestaande cultuur en faciliteiten. Specifiek betreft dit stedelijke kenmerken als arbeidskansen, de aanwezigheid van culturele of muzikale *scenes* die een creatieve leefstijl faciliteren, de mogelijkheid tot sociale interactie,

---

³ Florida onderscheidt drie typen *skills*, ofwel vaardigheden die bepalend zijn voor menselijk kapitaal: lichamelijke, cognitieve en sociale vaardigheden (Florida, 2012, p. 224-227).

---

⁴ De aanwezigheid van homoseksuelen zou niet causaal verbonden zijn aan de aanwezigheid van de creatieve klasse, maar vormt hoofdzakelijk een indicator waaraan de openheid en tolerantie van een gebied af te meten is (Florida, 2012, p. 245).

zichtbare diversiteit in inwoners, kansen tot het vinden van een geschikte levenspartner, authenticiteit van de gebouwde omgeving en de mogelijkheid tot het valideren van de creatieve identiteit (ibid., p. 287-300). *Quality of place*, hoewel zeer breed gedefinieerd, beslaat de *experiences* die te beleven zijn, door een combinatie van omgeving, personen en gebeurtenissen in een, veelal urbaan, gebied (ibid., p. 281-282). Florida is veelal ambigu over zijn invulling van het begrip *quality of place*, maar lijkt het vooral te gebruiken als containerbegrip voor bepaalde faciliteiten. De omschreven onderdelen van *quality of place* lijken te wijzen op kenmerken die vooral in steden kunnen worden gevonden, en vallen uiteen in functionele kenmerken als een gezonde woning- en banenmarkt, sociale kenmerken als een goede relatiemarkt, en culturele kenmerken als een gezonde muzieksène. *Quality of place* lijkt te refereren aan stedelijke eigenschappen die kunnen bijdragen aan de kwaliteit van leven van stedelingen, zowel professioneel als privé. Met het belang dat Florida hecht aan *quality of place*, impliceert hij een leefstijl bij de creatieve klasse waarbij een *bohemian* attitude wordt gecombineerd met ambitie op professioneel en sociaal vlak.

Voor het aantrekken van de creatieve klasse, stelt Florida dat: “It’s not enough to just provide good schools or a family-friendly environment, just as it is not

enough merely to have an environment that’s teeming with restaurants and bars.” (ibid., p. 304). Ook *top down* beleid als het aantrekken van grote bedrijven met belastingvoordelen of het starten van megalomane bouwprojecten vormt geen effectief middel om een stad aantrekkelijk te maken voor de creatieve klasse (ibid., p. 304-305). In plaats daarvan is het bouwen van een *people climate* van belang, ofwel de stimulering en ondersteuning van organische processen die bijdragen aan de *quality of place* van een stad (ibid., p. 305, 339).

2.3. *Fracties binnen de creatieve klasse*

Zoals eerder gesteld, maakt Florida onderscheid tussen diverse fracties binnen de creatieve klasse (Florida, 2012, p. 38-39). Florida maakt echter geen onderscheid tussen de woonvoorkeuren van deze groepen, en impliceert hiermee overeenkomstige woonvoorkeuren voor bijvoorbeeld kunstschilders en ICT-consultants, die beide tot de creatieve klasse behoren. Kotkin (2001) stelt dat *nerds*, waar onder mensen met technische en ICT-beroepen onder vallen, woonpreferenties hebben die afwijken van de creatieve klassethese van Florida: in plaats van stedelijke voorzieningen, zouden zij meer waarde hechten aan schone, veilige en bereikbare buurten met grote huizen. Daarnaast worden *bohemians*

onderscheiden, met hun onconventionele leefstijl, die stedelijke voorzieningen prefereren. Vader (2011) concludeert, in zijn onderzoek naar de woonvoorkeuren van ICT-consultants, dat ICT-consultants in hun woonpreferenties het patroon van *nerds* volgen, en dat de creatieve klassethese weinig verklarend is voor hun woonpreferenties (Vader, 2011, p. 41). Op basis van gegevens uit Marlet & Van Woerkens (2004b), concluderen Musterd & Bontje (2005) dat *nerds*, waaronder ICT-consultants, de voorkeur geven aan suburbane en snelgroeïende gemeenten als Zoetermeer en Almere (Musterd & Bontje, 2005, p. 2-3), en daarmee niet het patroon van de creatieve klassethese volgen.

Het verschil tussen *bohemians* en *nerds* kan verklaard worden in het licht van economisch en cultureel kapitaal, zoals door Bourdieu omschreven (zie Bourdieu, 1984). Cultureel kapitaal omvat onder meer geïnternaliseerde waarden en academische verdiensten, die ter sociale mobiliteit gebruikt kunnen worden (ibid., p. 47). Achterberg & Houtman (2006) stellen dat een hogere mate van cultureel kapitaal leidt tot: “a greater ability to recognise cultural expressions and comprehend their meaning” (Achterberg & Houtman, 2006, p. 78-79). Mensen met meer cultureel kapitaal zijn opener en toleranter jegens diversiteit, omdat zij culturele uitingen beter begrijpen en meer de veranderlijkheid en het

relativisme van cultuur begrijpen (Van der Waal, Achterberg, Houtman, De Koster & Manevska, 2010, p. 352-353). Dit past binnen de creatieve klassethese van Florida, waarin een tolerant en divers leefklimaat belangrijke vestigingsvereisten zijn voor leden van de creatieve klasse (Florida, 2012, p. 231-232). Daar tegenover staat economisch kapitaal, ofwel kapitaal in de conventionele zin van het woord. Bij een grotere mate van economisch kapitaal is juist een meer conventionele en meer *bourgeois* leefstijl te verwachten.

De verschillen tussen beroepsgroepen binnen de creatieve klasse, kunnen logischerwijs gevolgen hebben voor de mate waarin een lid van de creatieve klasse aangetrokken is tot een stedelijk kenmerk. Zo valt te verwachten dat tolerantie, met haar waardering van diversiteit, en *quality of place*, met haar nadruk op cultuur en *bohemian* attitude, belangrijker zijn voor *bohemians*, zoals kunstschilders, dan voor *nerds*, zoals ICT-consultants, om een verschil in mate van cultureel kapitaal. De omvang van de technologiesector in een gebied zal waarschijnlijk belangrijker zijn voor leden van de creatieve klasse met technologische beroepen, zoals webdesigners en ICT-consultants, dan voor andere beroepen, omdat hun beroepen technologieafhankelijker zijn. De verwachting is dat talent voor elke

beroepsgroep ruwweg even belangrijk is. Deze verwachtingen gaan in tegen de creatieve klassethese van Florida, waarin wordt uitgegaan van homogene woonvoorkeuren over de gehele creatieve klasse.

Gebaseerd op deze aannames, heb ik de volgende hypothese geformuleerd:

Hypothese 1: Beroepsgroepen waarbij technologie een grotere rol speelt, wonen veelal in gemeenten met een sterke technologiesector.

Hypothese 2: Beroepsgroepen waarbij een hoge mate van cultureel kapitaal verwacht kan worden, wonen veelal in gemeenten met een hoge mate van tolerantie.

Hypothese 3: De aanwezigheid van getalenteerde inwoners is voor alle beroepsgroepen even belangrijk.

Hypothese 4: Beroepsgroepen waarbij een hoge mate van cultureel kapitaal verwacht kan worden, wonen veelal in gemeenten met een hoge mate van quality of place.

2.4. Kritiek op de creatieve klassethese

De creatieve klassethese heeft zich invloedrijk bewezen, maar is niet zonder kritiek gebleven. Diverse auteurs hebben de onderzoeksmethodiek of de theoretische houdbaarheid van Florida bekritiseerd (bijvoorbeeld Glaeser, 2004, p. 4;

Markusen, 2006, p. 1922-1924; Marlet, 2009, p. 43; Marlet & Van Woerkens, 2004a, p. 2; Van Oort, 2007, p. 48). Markusen (2006) stelt dat de creatieve klasse en beroepen die hieronder vallen, te breed gedefinieerd zijn. Voorts uit de auteur kritiek op het feit dat Florida metropoolregio's als schaalniveau neemt; hiermee zou Florida de verschillen tussen *suburbs* en steden vermijden (Markusen, 2006, p. 1922-1923). Marlet (2004) stelt dat het empirische bewijs voor de creatieve klassethese: “vooral gebaseerd [is] op anekdotes.” (Marlet, 2009, p. 43). Marlet & Van Woerkens (2004a) stellen dat het bewijs voor de creatieve klassethese “flinterdun” is, waarbij de aangetoonde verbanden zwak zijn en: “de causaliteit [...] ongewis [blijft].” (Marlet & Van Woerkens, 2004a, p. 2).

Sommige critici betichten Florida van het nastreven van een politieke agenda met zijn werk. Zo stelt Peck (2005) dat de creatieve klassethese een verhulling is van een neoliberale ontwikkelingsagenda: “[...] framed around interurban competition, gentrification, middle-class consumption and place-marketing.” (Peck, 2005, p. 740-741). De creatieve klassethese zou steden dwingen tot het faciliteren en koesteren van de elitaire creatieve klasse boven andere groepen (ibid., p. 743-744). Ook zou de creatieve klassethese een groeiende inkomenskloof legitimeren (MacGillis,

2010). Daar tegenover staan auteurs die Florida betichten van een links-progressieve agenda, die het belang van etnische diversiteit, onconventionele leefstijlen en overheidssubsidie in de cultuursector viert (Kotkin, 2013; Malanga, 2004). Florida weerlegt deze kritiek, en stelt geen politieke agenda na te streven. Florida stelt dat hij vooral pleit voor verandering vanuit de gemeenschap zelf, en niet vanuit de politiek, met als doel voormalige industriesteden, waar hij veel persoonlijke affectie voor zegt te hebben, te helpen hun achterstandspositie boven te komen (Florida, 2012, p. 316-317; Florida, 2013).

Een andere vorm van kritiek stelt dat de creatieve klassethese, voornamelijk het element van de *talent index*, opmerkelijke gelijkenissen vertoont met de *human capital theory* (Glaeser, 2004, p. 4; Marlet, 2009, p. 54; Marlet & Van Woerkens, 2004c, p. 3). De *human capital theory* stelt dat *human capital* de belangrijkste bron is van economische vooruitgang (Becker, Murphy & Tamura, 1994, p. 324). *Human capital* wordt gevormd door goed opgeleide en bekwame mensen: “where skilled people concentrate, human capital accumulates.” (Marlet & Van Woerkens, 2004c, p. 3). Glaeser (2004) stelt, in een *review* van het werk van Florida, dat de creatieve klassethese in essentie het zelfde meet als de *human capital theory* en weinig nieuws toevoegt (Glaeser, 2004, p. 2). De

significante relatie van de *talent index* en *gay index* met werkgelegenheidsgroei zouden wegvallen wanneer wordt gecontroleerd op aantal jaren genoten opleiding (ibid., p. 4). Florida, die zijn klasseindeling maakt op basis van beroep en niet op opleidingsniveau, erkent in reactie op Glaeser een hoge mate van overlap tussen de creatieve klassethese en de *human capital theory*, maar stelt dat niet alle hoogopgeleiden tot de creatieve klasse behoren, en dat niet alle leden van de creatieve klasse hoogopgeleid zijn (Florida, 2004, p. 3; Florida, 2012, p. 40; Marlet & Van Woerkens, 2004a, p. 2). Marlet & Van Woerkens (2004c) vergelijken de bewijskracht van de *human capital theory* met die van de creatieve klassethese met Nederlandse gemeenten als casus, en onderschrijven Florida’s bewering dat de creatieve klassethese een betere meetmethode is om werkgelegenheidsgroei te voorspellen (Marlet & Van Woerkens, 2004c, p. 17, 19).

Een derde vorm van kritiek stelt dat de creatieve klassethese een tautologisch element met zich meedraagt: “A tautology lies at the heart of Florida's theory that has limited its instructive value all along: Creative people seek out places that draw a lot of creative people.” (MacGillis, 2009, para. 17). Florida reageert hierop door te zeggen dat deze tautologie inherent is aan stedelijke ontwikkeling (Florida, 2012, p.

318). Florida citeert hierbij Avent (2009): “Everyone wants to be where everyone is, and it’s tough for anyone to go somewhere else because somewhere else is where people aren’t. The result is an urban geography that’s very lumpy. People clump together, because there are gains to doing so.” (Avent, 2009, para. 5-6). Florida stelt dat een kip-en-eiprobleem betreffende de vestiging van bedrijven en werknemers niet aan de orde is; de auteur ziet “getalenteerde” mensen als een uiterst mobiele *flows* en zijn these zou vooral een verklaring bieden voor de omvang en geografische richting van deze *flows* (Florida, 2012, p. 262).

De kritiek op de creatieve klasse toont aan dat de creatieve klassethese, hoewel populair, niet of niet volledig wordt geaccepteerd onder sommige onderzoekers. Naar bepaalde aspecten van de creatieve klassethese is verder onderzoek uitgevoerd dat ingaat tegen de creatieve klassethese, zoals ook het geval is bij de hypothesen van dit onderzoek.

2.5. De creatieve klasse in Nederland

Florida stelt dat de creatieve klassethese ook buiten de Verenigde Staten toepasbaar is. Ook in West-Europa, waaronder Nederland, zou zijn these kunnen voorspellen welke steden economische “winnaars” zijn (Florida, 2012, p. vii, 267-268; Florida & Tinagli, 2004, p. 5).

Florida & Tinagli (2004) onderzoeken de creatieve klasse in Europa, en haar relatie tot economische groei. De *Euro-Creative Class Index*, gebaseerd op beroepsgegevens van het SLI, vergelijkt vijftien Europese landen op hun omvang van de creatieve klasse (Florida & Tinagli, 2004, p. 13). In Nederland zou bijna 29,5% van de beroepsbevolking bestaan uit leden van de creatieve klasse, en dit aantal groeit jaarlijks met 2% (ibid.). Nederland vormt, samen met andere Noord-Europese en Scandinavische landen als Zweden, Denemarken en België, de Europese top op het gebied van de 3 T’s uit de creatieve klassethese (ibid., p. 5-6). Deze groep landen beschikt over een sterke technologiesector, investeert veel in “getalenteerde” arbeiders en heeft voor de creatieve klasse aantrekkelijke waarden en attitudes (ibid., p. 5). Deze ongelijke verdeling van de creatieve klasse over Europa wordt onderschreven door Bosschma & Fritsch (2007) in vergelijkbaar onderzoek. Florida & Tinagli (2004) ontwikkelen de *Euro-creativity index*⁵, het Europese equivalent van de *creativity index*,

---

⁵ De *Euro-creativity index* is een combinatie van drie indexen: de *Euro-technology index*, gebaseerd op de uitgaves in *research and development* en het aantal afgegeven patenten; de *Euro-talent index*, gebaseerd op het aantal hoogopgeleiden en wetenschappers en de *Euro-tolerance index*, gebaseerd op de houding jegens minderheden, en de omarming van zelfexpressie moderne en waarden.

om de aanwezigheid van de drie T's te meten in Europa. De auteurs concluderen dat Nederland internationaal gezien goed scoort op de *Euro-creativity index*: Nederland bevindt zich in de Europese top, onder het niveau van Zweden en Finland, en ruwweg op het niveau van de Verenigde Staten en België (ibid., p. 26-27).

Marlet & Van Woerkens (2004c) onderzoeken de effecten van de creatieve klasse in Nederlandse steden, en hanteren daarbij een ietwat striktere beroepsselectie dan Florida, gebaseerd op een kritische analyse van de creatieve klassethese (Marlet & Van Woerkens, 2004c, p. 6). Na deze strengere selectiemethode, blijft 19% van de Nederlandse beroepsbevolking over⁶ (ibid.). De auteurs testen eenendertig *Dutch core cities*, geselecteerd op hun regionaal belang. De meest creatieve gemeenten in Nederland zouden vooral te vinden zijn in het midden en het westen van het land, met steden als Utrecht, Leiden en Amsterdam als koplopers (ibid., p. 7). Als onafhankelijke variabele in hun onderzoek gebruiken de auteurs de aanwezigheid van leden van de creatieve klasse, en als afhankelijke variabelen hanteren zij de groei in

werkgelegenheid (ibid., p. 8). Dit resulteert in een significante, positieve correlatie gecontroleerd op de groei in omvang van de bevolking (ibid., p. 8). Ook tussen etnische diversiteit aan de ene hand, en werkgelegenheidsgroei aan de andere hand wordt een significante, positieve correlatie gevonden (ibid., p. 10). De auteurs concluderen dat de creatieve klassethese in Nederland steekhoudend is: “on the basis of the estimation results of the limited, the extended and the instrumented models of employment growth, we may conclude that Florida’s creative class is indeed an important determinant for city growth in the Netherlands.” (ibid., p. 13). In later onderzoek uit 2005, onderzoeken Marlet & Van Woerkens welke vestigingsfactoren doorslaggevend zijn voor leden van de creatieve klasse in Nederland. Hieruit blijkt dat in Nederland de aanwezigheid van nabije natuur en een historische bebouwing verklarend zijn voor het woongedrag van de creatieve klasse (Marlet & Van Woerkens, 2004c, p. 90-91). Tolerantie en cultuur aanbod bieden daarentegen geen verklaring in Nederlandse gemeenten: “In steden met een etnisch diverse bevolking, een liberaal sluitingstijdenbeleid, veel kunstenaars en veel homo’s blijken niet aantoonbaar meer leden van de creatieve klasse te (gaan) wonen.” (ibid., p. 92). De auteurs suggereren dat dit kan ook komen, omdat

---

⁶ Marlet & Van Woerkens uiten vaker kritiek op de brede definitie van beroepen binnen de creatieve klasse (bijvoorbeeld Marlet & Van Woerkens, 2004a; Marlet & Van Woerkens, 2005). In hun engere definitie worden sommige beroepen in onder meer het onderwijs en het management buiten beschouwing gelaten, omdat zij niet creërend zouden zijn.

Nederlandse steden op dit gebied weinig verschillen vertonen (ibid.).

De betrekking van de creatieve klassethese op Nederland is niet zonder kritiek. Zo stelt Van Oort (2007) dat het schaalniveau van de creatieve klassethese vaag is. In Nederland, met zijn hoge mate van suburbanisatie, zouden hoogopgeleiden vaak werken in de stad, maar wonen in de *suburbs*. In deze *sururbs* zou de aanwezigheid van de drie T's sterk kunnen verschillen met de steden (Van Oort, 2007). Dit echoot de eerder besproken kritiek van Markusen (2006) op het schaalniveau de creatieve klassethese. Florida (2012) stelt in reactie op deze kritiek dat werknemers in het hoge segment niet langer forenzen zijn, maar in stadscentra wonen en: “increasingly act like tourists in their own city.” (Florida, 2012, p. 289). Bontje & Musterd (2005) stellen dat de creatieve klassethese weinig uitspraken doet over wat geschikte woonmilieus en –ruimtes zijn voor de creatieve klasse, omdat Florida niet op buurtniveau meet (Bontje & Musterd, 2005, p. 1). Ook wordt gewezen op de verschillen in de woningmarkt tussen Nederland en de Verenigde Staten. Dit is vooral problematisch bij Amsterdam, dat met haar zeer krappe woningmarkt met een lage mate van doorstroming, slechte vestigingsmogelijkheden biedt voor nieuwkomers uit de creatieve klasse (ibid., p. 4). Marlet & Van Woerkens (2005)

onderschrijven dit, en stellen: “De hoge huizenprijzen in bijvoorbeeld Amsterdam lijken sinds het einde van de jaren negentig dan ook een rem te zetten op verdere groei van de (overigens grote) creatieve klasse in de hoofdstad.” (Marlet & Van Woerkens, 2005, p. 93). De afwijkingen van de Nederlandse woningmarkt ten opzichte van de Amerikaanse, zorgen mogelijk voor minder mobiliteit onder de creatieve klasse dan voorspeld in de creatieve klassethese.

Deze paragraaf toont aan dat de creatieve klassethese door diverse auteurs, waaronder Florida zelf, op Nederland is betrokken. De toepassing van de creatieve klassethese in Nederland is niet zonder kritiek gebleven. Dit onderzoek kan verder antwoord geven in hoeverre de creatieve klasse in Nederland toepasbaar is.

3. Methoden en Technieken

Deze vergelijkende analyse zal gebruikmaken van een combinatie van surveydata en data op lokaal niveau, die voor hypothesetoetsing zullen worden gekoppeld. In de volgende paragrafen zal de gebruikte onderzoeksmethodiek verder uiteengezet worden.

3.1. Surveydata

De surveydata bestaat uit een combinatie van vijf datasets, beschikbaar gesteld door de auteurs van vijf mastertheses waarin steeds één groep binnen de creatieve klasse

is geanalyseerd.² Voor deze onderzoeken is in de basis één surveyopzet gebruikt, waaraan elke auteur individueel specifieke vragen heeft toegevoegd die in dit onderzoek buiten beschouwing zullen worden gelaten. De surveydata is verzameld in 2011 door de survey is digitaal aan te bieden aan respondenten.

Choy (2012) wierf, in zijn onderzoek naar webdesigners, respondenten door bedrijfsprofielen op te stellen van de tien grootste internetbureaus van Nederland, en hun medewerkers via sociale media als LinkedIn en Twitter te benaderen. Hierbij was de respons 33%, wat de auteur weet aan de lengte van de survey en enkele surveyitems die persoonlijk of gevoelig konden zijn voor respondenten (Choy, 2012, p. 18-19). Vader (2011) wierf zijn respondenten, in zijn onderzoek naar ICT-consultants, voornamelijk via zoekopdrachten in de biografieën van leden van sociale netwerken LinkedIn en Twitter (Vader, 2011, p. 24-25). De non-respons in dit onderzoek wordt niet vermeld of verklaard. Kleinjan (2011), die kunstschilders onderzocht, wierf het grootste deel van haar respondenten door op netwerksites voor kunstenaars naar e-mailadressen te zoeken en de kunstschilders persoonlijk te e-mailen. Dit leverde een respons op van ca. 17% (Kleinjan, 2011, p. 16). Van Dragt (2011) vond in haar onderzoek naar wetenschappers de meeste

respondenten via tussenkomst van de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Universiteit van Amsterdam, en met contactgegevens beschikbaar gesteld door Sdu Uitgevers. Dit leverde een respons op van ca. 26% (Van Dragt, 2011, p. 19). Van Santen (2011), tot slot, wierf in haar onderzoek naar journalisten haar respondenten via de gegevens van de Volkskrant en het Algemeen Handelsblad. Dit leverde een respons op van ca. 14% (Van Dragt, 2011, p. 15).

De gecombineerde dataset bevat een totaal van 893 cases, opgedeeld in vijf beroepsgroepen. De gecombineerde dataset bevat 52 variabelen, waarvan slechts drie variabelen gebruikt zullen worden voor dit onderzoek: beroepsgroep, *gender* en woonplaats, omdat de nadruk in dit onderzoek ligt op de kenmerken van de woonplaats van respondenten en de verschillen daarin tussen beroepsgroepen, waarbij *gender* als controlevariabele gebruikt zal worden.

In tabel 1 zijn de omschrijvende statistieken van deze cases opgenomen, zowel gecombineerd als geordend naar beroepsgroep. De steekproef uit elk van de vijf beroepsgroepen is in het corresponderende onderzoek als representatief beschouwd, en de resultaten ervan zijn gegeneraliseerd naar de algehele populatie. In dit onderzoek zal ik de gecombineerde groep, bestaande uit vijf

Tabel 1. Rapportage van de beschrijvende statistiek van de surveydata (N = 893)

Variabelen	N	M	SD	Min.	Max.
Gecombineerd					
Gender*	891	,81	,390	0	1
Webdesigners					
Gender	275	,87	,342	0	1
ICT-Consultants					
Gender	157	,90	,295	0	1
Kunstschilders					
Gender	98	,58	,496	0	1
Wetenschappers					
Gender	259	,85	,362	0	1
Journalisten					
Gender	102	,68	,470	0	1

Noot: * Gender: 0 = vrouw, 1 = man

beroepsgroepen, als representatief voor de Nederlandse creatieve klasse beschouwen. De beroepsgroepen zijn namelijk een brede afspiegeling van de creatieve klasse als geheel, en omvatten de drie belangrijkste subgroepen binnen de creatieve klasse volgens Florida. In de gecombineerde dataset zijn mannelijke respondenten in alle vijf beroepsgroepen overgerepresenteerd, waar Florida stelt dat vrouwen juist een (krappe) meerderheid vormen van de creatieve klasse in de Verenigde Staten. Om deze reden zal op *gender* worden gecontroleerd bij de hypothesetoetsing.

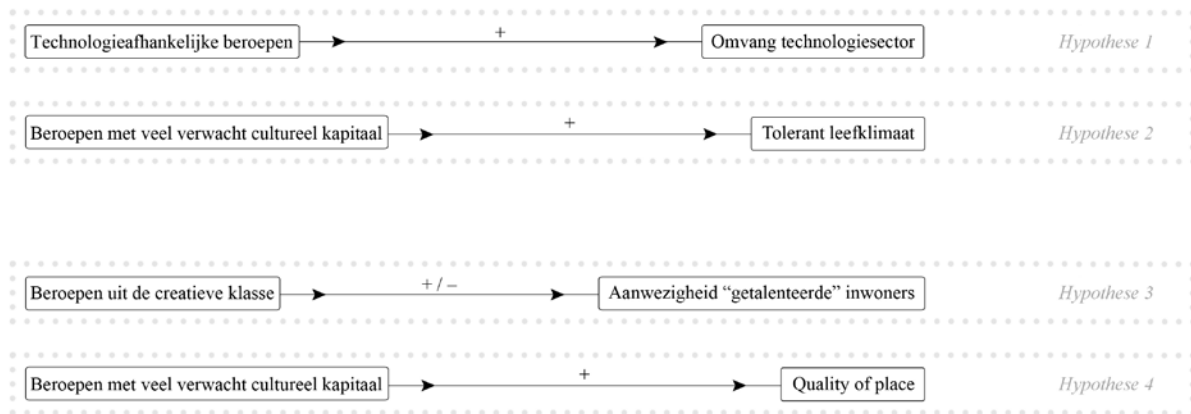
In het onderzoek naar twee beroepsgroepen, te weten journalisten respectievelijk wetenschappers zijn enkel

respondenten geworven die werken in Amsterdam en Rotterdam, en werkzaam waren voor de Volkskrant of het Algemeen Handelsblad, respectievelijk de Erasmus Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. Voor de overige drie beroepsgroepen zijn wel respondenten uit heel Nederland geworven.

3.2. Lokale data

In dit onderzoek heb ik, op basis van data op lokaal niveau, eigen indexen van gemeenten ontwikkeld, waarin ik de aanwezigheid van de drie T's en *quality of place* in Nederlandse gemeenten kwantificeer aan de hand van indicatoren die Florida noemt in zijn creatieve

Figuur 1: Conceptueel Model

klassethese. Met het gebruik van deze indexen kan een tautologie worden vermeden die mogelijk meespeelde bij de vijf eerdere mastertheses: zij testten of de onderzochte beroepsgroepen in hun woonvoorkeuren afwijken van de gehele creatieve klasse, aangezien de gebruikte index is gebaseerd op de feitelijke woonsituatie van de creatieve klasse als geheel. Hiermee werd dus alleen een afwijking van de totale groep gemeten en was de veronderstelling dat steden “creatiever” zijn naarmate er meer leden van de creatieve klasse wonen. Zoals eerder gesteld heeft een dergelijke operationalisering een wat tautologisch karakter en dat wordt meer problematisch naarmate de onderzochte groep breder en omvangrijker van samenstelling is, zoals in dit onderzoek het geval is. Voorts gebruikte de eerder gehanteerde meetmethode een binaire benadering, waarmee gemeenten werden ingedeeld in creatieve en niet-creatieve gemeenten, op basis van de

feitelijke distributie van de creatieve klasse. Met de nieuwe indexen kan een glijdende schaal worden gecreëerd om de aanwezigheid van de drie T’s en *quality of place* te kwantificeren.

Voor de index is hoofdzakelijk gebruikgemaakt van de regionale kerncijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CSS) Staline (n.d.); bij één variabele zijn data afkomstig van de Nederlandse Kiesraad (n.d.), en bij één variabele van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) (n.d.). Gekozen is voor de gemeentelijke indeling en gemeentelijke bevolkingsstatistiek uit 2011, omdat de meeste surveydata in dat jaar zijn verzameld. Bij ontbreken van data uit dat jaartal, is het dichtstbijzijnde jaartal waarvan data aanwezig zijn geselecteerd.

3.3. Conceptueel Model

In figuur 1 is het conceptueel model van dit onderzoek opgenomen. Tabel 2 geeft een overzicht van de hypotheses van dit

Tabel 2. Overzicht van hypothese en bijbehorende analyses voor hypothesetoetsing

<i>Hypothese</i>	<i>Analyse</i>
1. Beroepsgroepen waarbij technologie een grotere rol speelt, wonen veelal in gemeenten met een sterke technologiesector.	Multivariate regressieanalyse
2. Beroepsgroepen waarbij een hoge mate van cultureel kapitaal verwacht kan worden, wonen veelal in gemeenten met een hoge mate van tolerantie.	Multivariate regressieanalyse
3. De aanwezigheid van getalenteerde inwoners is voor alle beroepsgroepen even belangrijk.	Multivariate regressieanalyse
4. Beroepsgroepen waarbij een hoge mate van cultureel kapitaal verwacht kan worden, wonen veelal in gemeenten met een hoge mate van <i>quality of place</i> .	Multivariate regressieanalyse

onderzoek, en hoe zij zullen worden getoetst.

De afhankelijke variabelen bij deze hypothesen zijn de drie T's en *quality of place* in een gemeente, waar de onafhankelijke variabelen een specifieke ordening van beroepsgroepen is. Als controlevariabele zal *gender* worden gebruikt, om de overrepresentatie van mannen in de surveydata te ondervangen. Tevens zal worden gecontroleerd op bevolkingsomvang van gemeenten, omdat een grote gemeente hoe dan ook meer inwoners heeft, en dit een vertekend beeld kan geven van de spreiding van de creatieve klasse. Zo zal logischerwijs een grote gemeente een hoger absoluut aantal leden van de creatieve klasse bevatten, waar dit onderzoek juist geïnteresseerd is in het relatieve aandeel van de creatieve klasse. Omdat dit eenzijdige hypothesen betreft, zullen toetsen *one-tailed* worden uitgevoerd.

3.4. Ordening van beroepsgroepen

Voor het toetsen van de hypothesen, wordt telkens een andere ordinale dan wel nominale schaal aangebracht in de vijf onderzochte beroepsgroepen van de creatieve klasse om te gebruiken als onafhankelijke variabele. Hierbij duidt een hogere score erop dat een eigenschap in hogere mate aanwezig is.

Bij de eerste hypothese is een ordening gemaakt op basis van het belang van technologie in een beroepsgroep, hierna aangeduid als “technologieafhankelijkheid”. Hierbij is aan webdesigners en ICT-consultants een score van 2 toegekend en aan journalisten, wetenschappers en kunstschilders een score van 1.

Bij de tweede en vierde hypothese zal eenzelfde ordening worden gebruikt, gebaseerd op de verwachte mate van aanwezig cultureel kapitaal, hierna “verwacht cultureel kapitaal” genoemd.

Hierbij is aan kunstschilders de score 3 toegekend, aan journalisten, webdesigners en wetenschappers een score van 2 en aan ICT-consultants een score van 1.

Bij de derde hypothese, tot slot, is de verwachting dat de aanwezigheid van “getalenteerde” inwoners voor alle onderzochte beroepsgroepen even belangrijk is, waardoor zij nominaal onderzocht zullen worden met gebruik van dummyvariabelen in een regressieanalyse. Hierbij duidt een score van 0 erop dat de respondent niet tot deze beroepsgroep behoort, en een score van 1 dat hij dat wel doet. Hierbij zal de beroepsgroep webdesigners als referentiegroep worden gebruikt.

3.5. Indexen van regionale data

De schalen die in dit onderzoek gebruikt zullen worden, zijn waar mogelijk gebaseerd op de corresponderende indexen en indicatoren uit de creatieve klassethese van Florida (2012).

Om de mate van tolerantie in een gemeente te meten, is gebruikgemaakt van het percentage uitgebrachte stemmen op politieke partijen anders dan de Partij voor de Vrijheid (PVV) tijdens de Tweede Kamerverkiezingen in 2010⁷. De verkiezingen van 2010 zijn gekozen, omdat zij het dichtst bij 1 januari 2011

⁷ Data zijn verkregen van de Nederlandse Kiesraad (n.d.).

plaatsvonden, het jaar waarin de meeste surveydata zijn verzameld. Aangezien de PVV een anti-immigratie en anti-Islampartij is, is de verwachting dat een stem op deze partij intolerantie aanduidt. Deze benadering zal niet volledig accuraat zijn, met het oog op thuisblijvers en blanco-stemmen tijdens deze verkiezingen, en om het feit dat niet alle intolerante stemmers op de PVV zullen stemmen, en niet alle PVV-stemmers intolerant te noemen zijn. Toch verwacht ik dat dit een goede indicator voor tolerantie is. Het aandeel niet-Westerse allochtonen⁸ correleert zeer zwak met het percentage niet-PVV-stemmers, hoewel het verband wel significant is ($R^2 = 0,0317$). Hoewel de creatieve klassethese stelt dat het aandeel allochtonen een indicator is van de tolerantie in een gebied, kan met de beschikbare data geen valide schaal gevormd worden.

De aanwezigheid van “talent” in een gemeente, is gemeten met gebruik van drie variabelen met data uit het jaar 2011. Deze variabelen betreffen het percentage hoogopgeleiden⁹ in een gemeente⁸; het percentage studenten¹⁰ in een gemeenten⁸;

⁸ Data zijn verkregen van het Centraal Bureau voor de Statistiek Statline (CBS-Statline) (n.d.).

⁹ Met “hoogopgeleid” wordt een hoogst genoten opleiding van minimaal HBO-bachelorniveau aangeduid.

¹⁰ Studerend aan een HBO- of universitaire instelling.

Tabel 3. Rapportage van de Pearsons correlaties tussen de variabelen binnen talent

	Percentage hoogopgeleiden	Percentage studenten
Percentage studenten	,550**	
Gewogen aantal hogescholen en universiteiten	,384**	,648**

Noot: ** $p = ,01$, one-tailed test

en het gewogen¹¹ aantal universiteiten en hogescholen in een gemeente¹². In tabel 3 zijn de Pearsons correlaties tussen de drie variabelen te vinden. De tabel toont in alle gevallen een significante, positieve correlatie aan tussen de variabelen.

Een betrouwbaarheidsanalyse van deze schaal levert een gematigde Cronbachs alfa op van ($\alpha = ,405$). Ondanks deze betrekkelijke lage waarde, komt de schaal dusdanig overeen met die gebruikt in de creatieve klassethese, dat de verwachting is dat deze valide is om de creatieve klassethese te toetsen. Een factoranalyse duidt op één onderliggend component met een eigenwaarde > 1 (2,064), met andere componenten met een eigenwaarden van ,625 respectievelijk ,311. Op dit eerstgenoemde component bedragen de

factorladingen ,761 voor het percentage hoogopgeleiden; ,898 voor het percentage studenten en ,824 voor het gewogen aantal hogescholen en universiteiten. Bij het vormen van deze schaal zijn de waarden van de variabelen gestandaardiseerd. Alleen cases met minstens twee variabelen met valide waarden, zijn meegenomen als niet-*missing*. In tabel 6 is de omschrijvende statistiek van deze schaal opgenomen.

De omvang van de technologiesector in een gemeente, is berekend aan de hand van het aantal vestigingen van bedrijven in zes sectoren waarin techniek en technologische vooruitgang een centrale plek inneemt: delfstofwinning, industrie, energievoorziening, water en afval, vervoer en opslag, en informatie en communicatie⁸. Deze sectoren zijn geselecteerd, omdat zij een representatie vormen van de negen “topsectoren” zoals onderscheiden door het ministerie van Economische Zaken¹³. Deze topsectoren zouden kennisintensief zijn en

¹¹ Hierbij is een universiteit twee keer meegeteld, en een hogeschool één keer. Dit is gedaan omdat universiteiten hogere onderwijsgraden verlenen, en tevens een onderzoeksfunctie vervullen. Een hogeschool of universiteit is meegeteld in elke gemeente waarin zij een onderwijsgevende vestiging hebben, ongeacht het aantal vestigingen per gemeente.

¹² Data zijn verkregen van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) (n.d.).

¹³ De negen topsectoren, zoals onderscheiden door het ministerie van Economische Zaken, betreffen tuinbouw en uitgangsmaterialen, agri & food, water, life sciences & health, chemie, high tech, energie, en logistiek

Tabel 4. Rapportage van de Pearsons correlaties tussen de variabelen binnen technologie

	<i>Delfstof- winning</i>	<i>Industrie</i>	<i>Energie- voorziening</i>	<i>Water en afval</i>	<i>Vervoer en opslag</i>
Industrie	,503**				
Energievoorziening	,296**	,591**			
Water en afval	,453**	,783**	,491**		
Vervoer en opslag	,510**	,889**	,590**	,663**	
Informatie en communicatie	,496**	,853**	,540**	,601**	,897**

Noot: ** $p = ,01$, one-tailed test

zorgen voor het grootste innovatie, en krijgen daardoor extra aandacht van landelijk overheidsbeleid als onderdeel van de stimulering van de kenniseconomie (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2012, p. 2). Door het aantal vestigingen en niet het aantal werknemers te gebruiken, wordt vermeden dat niet-creatieve beroepen mee worden gerekend. Deze schaal is niet ideaal, maar met het oog op moeilijk verkrijgbare alternatieve data op gemeentelijk niveau de best mogelijke schaal. De data hebben betrekking op het jaar 2011. In tabel 4 zijn de Pearsons correlaties tussen de zes variabelen te vinden. De tabel toont in alle gevallen een significante, positieve correlatie aan. Een betrouwbaarheidsanalyse van deze schaal levert een gematigd hoge Cronbachs alfa op van ($\alpha = ,681$). Een factoranalyse duidt op één onderliggende component met een eigenwaarde > 1 (4,128). Andere componenten hebben een eigenwaarde van respectievelijk ,713; ,515; ,453; ,103 en ,088. Op dit eerstgenoemde

component bedragen de factorladingen ,631 voor delfstofwinning; ,948 voor industrie; ,698 voor energievoorziening; ,810 water en afval; ,934 voor vervoer en opslag en ,903 voor informatie en communicatie. Bij het vormen van deze schaal zijn de waarden van de variabelen gestandaardiseerd. Alleen cases met minstens vijf variabelen met valide waarden, zijn meegenomen als niet-missing. In tabel 6 is de omschrijvende statistiek van deze schaal opgenomen.

Tabel 5. Rapportage van de Pearsons correlaties tussen de variabelen binnen *quality of place*

	<i>Gem. afstand restaurant in km.</i>	<i>Gem. afstand bioscoop in km.</i>	<i>Gem. afstand sportterrein in km.</i>
Gem. afstand bioscoop in km	,246**		
Gem. afstand sportterrein in km	,385**	,165**	
Gem. afstand openbaar groen in km	,480**	,207**	,317**

Noot: ** $p = ,01$, one-tailed test

De *quality of place* van een gemeente, tot slot, is gemeten door een brede uitsnede te nemen van gemeentelijke voorzieningen. Hiervoor zijn vier variabelen gebruikt die de gemiddelde afstand in kilometer, afgelegd over wegen, meten die een inwoner van een gemeente dient af te leggen om een bepaalde voorziening te bereiken. Het betreft de gemiddelde afstand tot respectievelijk een restaurant, een bioscoop, een sportterrein en openbaar groen per gemeente⁸. Deze variabelen zijn gekozen, omdat zij een breed scala aan gemeentelijke voorzieningen representeren, waaronder horeca, cultuur en recreatie. De data hebben betrekking op het jaar 2008, want dat was het dichtstbijzijnde jaar ten opzichte van 2011 waarvoor alle data beschikbaar waren. Hoe hoger de score op deze schaal, hoe groter de afstand tot deze voorziening, en hoe lager de *quality of place* van deze gemeente. Omdat de bijbehorende hypothese positief is verwoord, en overige schalen in de tegengestelde richting meten, zijn de variabelen gestandaardiseerd en is hun meetrichting omgedraaid, waardoor

thans een hogere score duidt op een grotere mate van *quality of place*. In tabel 5 zijn de Pearsons correlaties tussen de variabelen opgenomen. De tabel toont in alle gevallen een significante, positieve correlatie aan tussen de variabelen. Een betrouwbaarheidsanalyse van deze schaal levert een gematigd hoge Cronbachs alfa op van ($\alpha = ,631$). Een factoranalyse duidt op één onderliggende component met een eigenwaarde > 1 (1,931). Andere componenten hebben een eigenwaarde van respectievelijk ,866; ,695; en ,508. Op dit eerstgenoemde component bedragen de factorladingen ,804 voor gemiddelde afstand tot een restaurant; ,501 voor gemiddelde afstand tot een bioscoop; ,679 voor gemiddelde afstand tot sportterrein en ,757 voor gemiddelde afstand tot openbaar groen. In tabel 6 is de beschrijvende statistiek opgenomen van deze en de drie andere gevormde schalen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de gebruikte variabelen zijn gestandaardiseerd voordat zij zijn gebruikt om een schaal te vormen.

Tabel 6. Rapportage van de beschrijvende statistiek voor de gecreëerde schalen

Schalen	Variantie	M	SD	Min.	Max.
Tolerantie	,672	0	,820	-,891	5,819
Talent	1	0	1	-4,128	1,757
Technologie	,675	0	,822	-,492	10,693
Quality of Place	,475	0	,690	-3,616	1,149

4. Resultaten

4.1. Hypothese 1

Hypothese 1: *Beroepsgroepen waarbij technologie een grotere rol speelt, wonen veelal in gemeenten met een sterke technologiesector.*

Om hypothese 1 te toetsen, is gebruikgemaakt van een multivariate regressieanalyse. Hierbij zijn drie modellen gecreëerd, waarin de variabelen beroepsgroepen geordend naar technologieafhankelijkheid, en de controlevariabelen *gender* van de respondent respectievelijk

bevolkingsomvang van de gemeente als onafhankelijke variabelen zijn opgenomen. In tabel 7 zijn de niet-gestandaardiseerde (B) en gestandaardiseerde coëfficiënten (β), de standaardfout (SE) en de p-waarde van de ingebrachte variabelen in de regressieanalyse samengevat.

Vooraf zijn tests uitgevoerd die nodig zijn om de assumpties van een regressieanalyse te onderbouwen. Ten eerste tonen een *P-P plot* van de gestandaardiseerde *residuals* en een *scatter plot* waarin de gestandaardiseerde *residuals* zijn afgezet tegen de gestandaardiseerde verwachte waarden, lineariteit en een normale verdeling van de *residuals*. Ten

Tabel 7. Samenvatting van de multivariate regressieanalyse, met technologie als afhankelijke variabele (N = 793).

Variabele	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	SE	β	B	SE	β	B	SE	β
Constante	3,989***	,441		4,204***	,494		-,587***	,076	
Beroepsgr 1	-,880**	,279	-,111	-,830**	,284	-,105	-,209***	,042	-,026
Gender				-,355	,368	-,035	,051	,054	,005
Bevolking							1,422***	,000	1,086

Noot: * p <,05 ** p <,01 *** p <,000

tweede toont de laatstgenoemde *scatter plot* tevens homoscedasticiteit van de residuals, met uitzondering van enkele *outliers*. Deze *outliers* betreffen echter allemaal cases gerelateerd aan de gemeente Amsterdam, de belangrijkste en met afstand de bevolkingsrijkste gemeente van Nederland, waar uitschieters verwacht kunnen worden op de variabele technologie. Om die reden zijn deze *outliers* niet geëlimineerd. Een toets op collineariteit, ten derde, levert geen VIF-waarden >10 of *tolerance*-waarden $<,1$ op, wat erop duidt dat multicollineariteit niet verwacht hoeft te worden.

In model 1 verklaart de ordinale indeling van beroepsgroepen op basis van technologieafhankelijkheid, 1,2% van de variantie in technologie ($R^2 = ,012$, $F (df\ 791) = 9,916$, $p = ,002$). Het verband tussen deze variabele en technologie is significant maar negatief, wat de hypothese tegensprekt. In model 2 wordt de variabele *gender* ingebracht, wat de verklaarde variantie doet toenemen tot 1,4% ($R^2 = ,014$, $F (df\ 790) = 10,849$, $p = ,337$). *Gender* levert een niet-significante, negatieve bijdrage. Het effect van beroepsgroep is, wanneer wordt gecontroleerd op *gender*, minder krachtig, maar blijft significant en negatief. In model 3, tot slot, wordt de variabele bevolkingsomvang van de gemeente ingebracht, wat de verklaarde variantie in technologie tot 97,9% brengt ($R^2 = ,979$, $F (df\ 789) = 36.356,707$, $p =$

,000). In dit model wordt het effect van beroepsgroep nog kleiner, doch significant. Het effect van *gender* blijft niet-significant. De variabele bevolkingsomvang levert een positieve, significante bijdrage aan het model.

Gebruikmakend van de resultaten, kan hypothese 1 niet worden aangehouden. Beroepsgroepen die technologieafhankelijk zijn (ICT-consultant, webdesigners) zijn niet meer woonachtig in gemeenten met een sterke technologiesector dan andere beroepsgroepen, maar juist minder. De belangrijkste verklaring voor de vestiging van technologiebedrijven blijkt de bevolkingsomvang: dit positieve verband verklaart bijna alle variantie.

4.2. Hypothese 2

Hypothese 2. *Beroepsgroepen waarbij een hoge mate van cultureel kapitaal verwacht kan worden, wonen veelal in gemeenten met een hoge mate van tolerantie.*

In navolging van hypothese 1, is voor het toetsen van hypothese 2 tevens een multivariate regressieanalyse gehanteerd. Hierbij zijn drie modellen gecreëerd met tolerantie als afhankelijke variabele. Dezelfde onafhankelijke variabelen als bij de eerste hypothesetoetsing zijn gebruikt, met een gewijzigde ordening in beroepsgroepen. In tabel 8 zijn de resultaten

van de ingebrachte variabelen in de regressieanalyse samengevat.

Vooraf zijn dezelfde toetsen gebruikt als bij de eerste hypothesetoetsing. De *P-P Plot* en *scatter plot* van gestandaardiseerde *residuals* afgezet tegen verwachte gestandaardiseerde waarden, wijzen op lineariteit, een normale verdeling en homoscedasticiteit van de residuals. De VIF- en *tolerance*-waarden duiden niet op multicollineariteit.

In model 1 verklaart de ordening van beroepsgroepen op basis van cultureel kapitaal ,01% van de variantie in tolerantie ($R^2 = ,001$, $F(df\ 791) = ,578$, $p = ,447$). Het verband tussen deze variabele en tolerantie is negatief, in tegenspraak met de hypothese, en tevens niet-significant. Bij het tweede model wordt de variabele *gender* ingebracht, wat de verklaarde variantie onveranderd laat ($R^2 = ,001$, $F(df\ 790) = ,677$, $p = ,753$). *Gender* levert een niet-significante, negatieve bijdrage. Het effect van de variabele beroepsgroep,

gecontroleerd op *gender*, wordt iets krachtiger, maar blijft negatief. In model 3, tot slot, wordt de variabele bevolkingsomvang van de gemeente ingebracht, wat de verklaarde variantie brengt tot 32,2% ($R^2 = ,320$, $F(df\ 789) = 375,089$, $p = ,000$). In het derde model levert bevolkingsomvang als enige variabele een significante bijdrage, in positieve richting. Het effect van de geordende beroepsgroepen wordt minder krachtig en het effect van *gender* krachtiger, maar beide variabelen blijven niet-significant.

Gebruikmakend van de resultaten, kan hypothese 2 niet worden aangehouden. Er is in geen van de modellen een significante relatie gevonden tussen beroepsgroepen waarbij een hogere mate van cultureel kapitaal wordt verwacht en gemeenten met een tolerant leefklimaat. De enige significante variabele, die tevens een groot deel van de variantie verklaart, is wederom de bevolkingsomvang van de gemeente.

Tabel 8. Samenvatting van de multivariate regressieanalyse, met tolerantie als afhankelijke variabele ($N = 793$).

Variabele	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	SE	β	B	SE	β	B	SE	β
Constante	,713***	,108		,740***	,138		,218***	,117	
Beroepsgr. 2	-,041	,054	-,027	-,045	,055	-,029	-,026	,045	-,017
Gender				-,025	,078	-,011	,047	,064	,022
Bevolking							1,719***	,000	,568

Noot: * $p < ,05$ ** $p < ,01$ *** $p < ,000$

Tabel 9. Samenvatting van de multivariate regressieanalyse, met talent als afhankelijke variabele en webdesigners als referentiegroep (N = 793).

Variabele	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	SE	β	B	SE	β	B	SE	β
Constante	2,498***	,144		2,814***	,238		,879***	,151	
ICT-consult.	-,890***	,235	-,151	-,880***	,235	-,149	-,490**	,141	-,083
Kunstschild.	-,982***	,275	-,138	-1,085***	,281	-,152	-,272	,170	-,038
Wetenschap.	-,150	,210	-,029	-,162	,210	-,031	-,486***	,126	-,095
Journalisten	,319	,279	,044	,246	,282	,034	-,398	,170	-,055
Gender				-,360	,215	-,061	-,050	,129	-,008
Bevolking							6,747***	,000	,808

Noot: * p <,05 ** p <,01 *** p <,000

4.3. Hypothese 3

Hypothese 3. *De aanwezigheid van getalenteerde inwoners is voor alle beroepsgroepen even belangrijk.*

Hypothese 3 zal tevens worden getoetst met een multivariate regressieanalyse, waarbij drie modellen zijn gecreëerd. In tegenstelling tot de overige hypothesen, veronderstelt deze hypothese geen ordening in beroepen. Om die reden zullen de vijf beroepsgroepen worden ingebracht als dummyvariabelen. Als referentievariabele is de beroepsgroep webdesigners gebruikt. Tevens zal gebruik worden gemaakt van dezelfde controlevariabelen, *gender* en bevolkingsomvang. In tabel 9 zijn de resultaten van de ingebrachte variabelen in de regressieanalyse samengevat.

Vooraf zijn dezelfde toetsen gebruikt als bij de eerdere hypothesetoetsing. De *P-P Plot* en *scatter plot* van gestandaardiseerde *residuals* afgezet tegen verwachte gestandaardiseerde waarden, wijzen op lineariteit, een normale verdeling met een scheefheid naar links en homoscedasticiteit van de *residuals*. De VIF- en *tolerance*-waarden duiden niet op multicollineariteit.

In model 1 verklaren de ingebrachte beroepsgroepen 3,7% van de variantie in talent ($R^2 = ,193$, $F(df\ 788) = 7,641$, $p = ,000$). Zowel ICT-consultants als kunstschilders wijken significant en negatief af van referentiegroep webdesigners, waar de hypothese geen significante afwijkingen verwachtte tussen de beroepsgroepen in hun verband met talent. Wetenschappers en journalisten wijken niet-significant af van webdesigners; dit strookt met de hypothese. In model 2 wordt de variabele *gender*

ingebracht, wat de verklaarde variantie doet toenemen naar 4,1% ($R^2 = ,041$, $F(df\ 787) = 10,435$, $p = ,095$). *Gender* levert een negatieve, maar niet-significante bijdrage aan talent. In dit model blijven ICT-consultants en kunstschilders significant en in dezelfde richting verschillen van de referentiegroep, waarbij de afwijking bij ICT-consultants toeneemt en bij kunstschilders afneemt. Wetenschappers blijven niet-significant afwijken van de referentiegroep. In model 3, tot slot, wordt de variabele bevolkingsomvang van de gemeente ingebracht, wat de verklaarde variantie brengt tot 65,7% ($R^2 = ,041$, $F(df\ 786) = 1.419,754$, $p = ,000$). Bevolkingsomvang levert een positieve, significante bijdrage. De afwijking van ICT-consultants van de referentiegroep neemt af, maar blijft significant en negatief. De afwijking van kunstschilders van de referentiegroep neemt af en verliest haar significantie, waar de afwijking van wetenschappers juist sterker en significant wordt. Tot slot blijft de afwijking van journalisten niet-significant en negatief, waar de bijdrage van gender zwakker wordt en niet-significant en negatief blijft.

Gebruikmakend van deze resultaten, kan hypothese 3 niet worden aangehouden. De beroepsgroep ICT-consultants wijkt weldegelijk significant af van de referentiegroep webdesigners in haar verband met talent. Hetzelfde geldt in

sommige gevallen voor kunstschilders en wetenschappers, maar deze afwijking en de significantie daarvan veranderen zodra wordt gecontroleerd op andere variabelen. Dit spreekt de hypothese dat talent voor alle groepen binnen de creatieve klasse even belangrijk is tegen. Voornamelijk bevolkingsomvang van de gemeente blijkt veel variantie te verklaren.

4.4. Hypothese 4

Hypothese 4. *Beroepsgroepen waarbij een hoge mate van cultureel kapitaal verwacht kan worden, wonen veelal in gemeenten met een hoge mate van quality of place.*

Gezien de gelijkens met hypothese 2, zullen bij deze hypothesetoetsing dezelfde methode en dezelfde onafhankelijke variabelen worden gebruikt. Wel is de afhankelijke variabele gewijzigd naar *quality of place*. In tabel 10 zijn de resultaten van de ingebrachte variabelen in de regressieanalyse samengevat.

Vooraf zijn dezelfde toetsen gebruikt als bij de overige hypothesetoetsingen. De *P-P Plot* en *scatter plot* van gestandaardiseerde *residuals* afgezet tegen verwachte gestandaardiseerde waarden, wijzen op lineariteit, een normale verdeling en homoscedasticiteit van de *residuals* met uitzondering van één case. Dit bleek de landelijke, Friese gemeente Littenseradeel (Fr: Littenseradiel) te zijn, met een extreem

Tabel 10. Samenvatting van de multivariate regressieanalyse, met *quality of place* als afhankelijke variabele ($N = 793$).

Variabele	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	SE	β	B	SE	β	B	SE	β
Constante	,617***	,059		,648***	,076		,495***	,074	
Beroepsgr. 2	-,037	,030	-,045	-,041	,030	-,050	-,036	,029	-,044
Gender			-,028		,043	-,024	,006	,041	-,005
Bevolking							5,009***	,000	,308

Noot: * $p < ,05$ ** $p < ,01$ *** $p < ,000$

lage *quality of place*, waarschijnlijk veroorzaakt door een uitzonderlijk afgelegen ligging. Deze *outlier* is geëlimineerd. De VIF- en *tolerance*-waarden duiden niet op multicollineariteit.

In model 1 verklaart de ordening van beroepsgroepen op basis van cultureel kapitaal ,02% van de variantie in *quality of place* ($R^2 = ,002$, $F(df\ 776) = 1,588$, $p = ,208$). Het verband tussen deze variabele en *quality of place* is negatief, in tegenspraak met de hypothese, en tevens niet-significant. Bij het tweede model wordt de variabele *gender* ingebracht, wat de verklaarde variantie naar 0,3% brengt ($R^2 = ,003$, $F(df\ 775) = 2,014$, $p = ,514$). *Gender* levert een niet-significante, negatieve bijdrage. Het effect van de variabele beroepsgroep, gecontroleerd op *gender*, wordt iets krachtiger, maar blijft negatief en niet-significant. In model 3, tot slot, wordt de variabele bevolkingsomvang van de gemeente ingebracht, wat de verklaarde variantie brengt tot 9,7% ($R^2 = ,097$, $F(df$

774) = 82,835, $p = ,000$). In het derde model levert bevolkingsomvang als enige variabele een significante bijdrage, in positieve richting. Het effect van de geordende beroepsgroepen en van *gender* wordt minder krachtig, maar beide variabelen blijven niet-significant.

Gebruikmakend van de resultaten, kan hypothese 4 niet worden aangehouden. Er is in geen van de modellen een significante relatie gevonden tussen geordende beroepsgroepen waarbij een hogere mate van cultureel kapitaal wordt verwacht en gemeenten met veel *quality of place*. De enige significante variabele, die tevens een relatief groot deel van de variantie verklaart, is wederom de bevolkingsomvang van de gemeente.

5. Conclusie en Discussie

5.1. Conclusie

Uit de hypothesetoetsing, kan het volgende worden geconcludeerd over de

woonvoorkeuren van diverse beroepsgroepen binnen de creatieve klasse.

De verwachting bij de eerste hypothese, waarin is getest of beroepsgroepen uit de creatieve klasse die technologieafhankelijk zijn meer in gemeenten wonen met een sterke technologiesector dan overige beroepsgroepen, is tegengesproken. Sterker, er werd een significante, negatieve relatie gevonden. Dit duidt erop dat leden van de creatieve klasse met technologieafhankelijke beroepen, gemeenten mijden waarin veel technologiebedrijven zijn gevestigd. Gemeenten met een sterke technologiesector blijken veelal een grote bevolkingsomvang te hebben. Dit strookt met eerdere uitspraken waarin werd gesteld dat *nerds* veelal wonen in suburbane gebieden en qua woonvoorkeuren eerder een conventioneel patroon volgen dan één zoals omschreven in de creatieve klassethese.

De tweede, respectievelijk vierde hypothesen toetsen of beroepen uit de creatieve klasse waarbij een hoge mate van cultureel kapitaal verwacht kan worden, meer dan andere beroepsgroepen wonen in een gemeente met een tolerant leefklimaat, respectievelijk een hoge mate van *quality of place*. In beide gevallen werd een negatieve, niet-significante relatie gevonden. Om die reden kunnen geen uitspraken gedaan

worden over de woonvoorkeuren van deze *bohemians*. Wel blijkt ook hier dat tolerantie en *quality of place* sterk positief samenhangen met bevolkingsomvang, wat onderschrijft dat deze creatieve kenmerken vooral gevonden kunnen worden in verstedelijkte gemeenten.

De derde hypothese, tot slot, stelt dat de eigenschap talent voor elke beroepsgroep binnen de creatieve klasse even belangrijk is. Deze uitspraak is tegengesproken, want ICT-consultants blijkt weldegelijk significant af te wijken van de referentiegroep webdesigners in haar verband met talent. Dit duidt erop deze beroepsgroep veelal woonachtig is in gemeenten met minder aanwezig talent. Dezelfde negatieve afwijking wordt gevonden bij kunstschilders en bij wetenschappers, maar de significantie ervan valt bij kunstschilders weg zodra op andere variabelen wordt gecontroleerd. Deze uitkomsten ondersteunen de uitspraak dat vooral *nerds* afwijkende woonvoorkeuren hebben, in dit geval vergezeld door wetenschappers. Ook bij deze hypothese blijkt dat vooral bevolkingsomvang sterk samenhangt met talent.

De probleemstelling van dit onderzoek luidt: *Waar is de creatieve klasse in Nederland woonachtig, en in hoeverre is de theorie van Florida verklarend voor de woonvoorkeuren van de creatieve klasse in Nederland?*

Op basis van de resultaten van mijn hypothesetoetsing, kan ik tot de conclusie komen dat in Nederland vooral *nerds*, met name ICT-consultants en in sommige gevallen ook webdesigners en wetenschappers, afwijken van de creatieve klassethese. Zij vertonen eerder conventionele, suburbane woonvoorkeuren. Over de overige groepen binnen de creatieve klasse kunnen weinig uitspraken worden gedaan. Wel is te stellen dat de resultaten onderschrijven dat de drie T's en *quality of place* voornamelijk in stedelijke gemeenten te vinden zijn. *Gender* bleek in geen geval een significant verschil te maken.

Dit onderzoek onderschrijft de afwijking in woonvoorkeuren van *nerds* binnen de creatieve klasse. Dit zou als implicatie kunnen hebben *nerds* anders te moeten benaderen in stedelijk beleid. Voorts kan worden gereflecteerd op de vraag of *nerds* überhaupt deel uitmaken van de creatieve klasse. Toekomstig onderzoek kan uitwijzen of deze fractie van creatieve klasse op nog meer punten afwijkt, en daadwerkelijk thuishoort in de creatieve klasse.

5.2. Discussie

De resultaten van dit onderzoek zijn mogelijk vertekend door drie zaken. Ten

eerste is de ordening van beroepsgroepen gebruikt in dit onderzoek, tot op zekere hoogte arbitrair. Dit is voornamelijk het geval bij de ordening aangebracht op basis van cultureel kapitaal, omdat het onderscheid hierbij minder voor de hand liggend en scherp is dan bij de ordening op technologieafhankelijkheid. Een andere ordening heeft mogelijk andere resultaten tot gevolg. Ten tweede is het mogelijk dat de gevormde indexen tekortschieten. De index voor talent vertoonde een relatief lage Cronbachs alfa, maar kwam overeen met de creatieve klassethese. Het tegengestelde is waar voor de index technologie, dat een hoge Cronbachs alfa vertoonde maar minder goed aansloot op de creatieve klassethese. In beide gevallen konden geen indexen gevormd worden met data die beter aan de eisen voldeden.

Dit onderzoek is beperkt geweest in zijn reikwijdte, en om die reden bestaat ruimte voor toekomstig onderzoek op dit vlak. Zo zou toekomstig onderzoek dieper kunnen ingaan op de rol van de suburbanisatie en afstand, waarin Nederland verschilt van de Verenigde Staten, in de woonvoorkeuren van de creatieve klasse. Betekent een relatief kleine afstand tussen Nederlandse steden veel suburbanisatie, of dat men in niet-creatieve steden kan wonen en in creatieve steden kan werken? Een

onderzoek naar woon- en reisgedrag kan hier antwoorden op verschaffen. Tevens zou toekomstig onderzoek kunnen ingaan op het schaalniveau waarop de creatieve klasse in

Nederland het best gemeten kan worden: mogelijk biedt meting op wijkniveau of juist op metropoolniveau interessante nieuwe inzichten.

6. Referenties

- Achterberg, P., & Houtman, D. (2006). Why Do So Many People Vote “Unnaturally”? A Cultural Explanation for Voting Behavior. *European Journal of Political Research*, 45(1), 75-92.
- Avent, R. (2009, 31 december). Understanding the Rise and Fall of Urban Economies. *Seeking Alpha*. Verkregen op 9 mei 2013 van <http://seekingalpha.com/article/180466-understanding-the-rise-and-fall-of-urban-economies>.
- Becker, G. S., Murphy, K. M., & Tamura, R. (1994). Human Capital, Fertility, and Economic Growth. In G. S. Becker (Ed.), *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education, 3rd Edition* (p. 323-350). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Bontje, M., & Musterd, S. (2005). Hoe woont de creatieve kenniswerker?. In: S. Franke & E. Verhaven (Eds.), *Creativiteit en de Stad. Hoe de creatieve economie de stad verandert*. Rotterdam, Nederland: NAI Uitgevers.
- Borén, B., & Young, C. (2012). Getting Creative with the ‘Creative City’? Towards New Perspectives on Creativity in Urban Policy. *International Journal of Urban and Regional Research*, 36(3), 1-17.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London, UK: Routledge.
- Boschma, R., & Fritsch, M. (2007). Creative Class and Regional Growth: Empirical Evidence from Eight European Countries. *Jena Economic Research Papers*, 1(66), 243-253.
- Centraal Bureau voor de Statistiek Statline (CBS-Statline) (n.d.). Verkregen op 1 mei 2013 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=70072NED>.
- Choy, K. (2012). *‘There’s no place like home’: Een zoektocht naar creativiteit en vestigingsmotieven van webdesigners*. Ongepubliceerde masterthesis, Erasmus Universiteit Rotterdam, Nederland.
- Florida, R. L. (2002). The Economic Geography of Talent. *Annals of the Association of American Geographers*, 92(4), 743–755.
- Florida, R. L. (2004, 13 juni). *Response to Edward Glaeser’s review of The Rise of the Creative Class*. Verkregen op 22 april 2013 van <http://creativeclass.com/rfcgdb/articles/ResponsetoGlaeser.pdf>.
- Florida, R. L. (2009, 1 maart). How the Crash Will Reshape America. *The Atlantic*. Verkregen op 9 mei 2013 van

- <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2009/03/how-the-crash-will-reshape-america/307293/2/>.
- Florida, R. L. (2012). *The Rise of the Creative Class Revisited: 10th Anniversary Edition*. New York, NY: The Perseus Books Group.
- Florida, R. L. (2013, 21 maart). Did I Abandon My Creative Class Theory? Not So Fast, Joel Kotkin. *The Daily Beast*. Verkregen op 23 april 2013, van <http://www.thedailybeast.com/articles/2013/03/21/did-i-abandon-my-creative-class-theory-not-so-fast-joel-kotkin.html>.
- Florida, R. L. & Tinagli, I. (2004). *Europe in the creative age*. London, UK: Demos.
- Glaeser, E. L. (2004). *Review of Richard Florida's The Rise of the Creative Class*. Verkregen op 30 maart 2013 van <http://www.creativeclass.org/acrobat/GlaeserReview>.
- Kleinjan, R. (2011). *Een portret van vestiging: Een onderzoek naar woonvoorkeuren van kunstschilders in Nederland*. Ongepubliceerde masterthesis, Erasmus Universiteit Rotterdam, Nederland.
- Kotkin, J. (2001). *The New Geography: How the Digital Revolution Is Reshaping the American Landscape*. New York, NY: Random House.
- Kotkin, J. (2013, 20 maart). Richard Florida Concedes the Limits of the Creative Class. *The Daily Beast*. Verkregen op 23 april 2013 van <http://www.thedailybeast.com/articles/2013/03/20/richard-florida-concedes-the-limits-of-the-creative-class.html>.
- MacGillis, A. (2009, 18 december). The Ruse of the Creative Class. *The American Prospect*. Verkregen op 9 mei 2013 van <http://prospect.org/article/ruse-creative-class-0>.
- Malanga, S. (2004). The curse of the creative class. *City Journal*. Verkregen op 2 mei 2013, van http://www.city-journal.org/html/14_1_the_curse.html.
- Markusen, A. (2006). Urban Development and the Politics of a Creative Class: Evidence from a Study of Artists. *Environment and Planning A*, 38(10), 1921-1940.
- Marlet, G. A. (2009). *De aantrekkelijke stad*. Nijmegen, Nederland: VOC Uitgevers.
- Marlet, G. A., & Van Woerkens, C. M. C. M. (2004a). Het economisch belang van de creatieve klasse. *Economisch Statistische Berichten*, 89(4435), 280-287.
- Marlet, G. A., & Van Woerkens, C. M. C. M. (2004b). *Atlas voor Gemeenten 2004*. Utrecht, Nederland: Stichting Atlas voor Gemeenten.
- Marlet, G. A. & Van Woerkens, C. M. C. M. (2004c). *Skills and Creativity in a Cross-section of Dutch Cities*. Koopmans Research Institute, Utrecht. Discussion Paper Series 04–29.

- Marlet, G. A. & Van Woerkens, C. M. C. M. (2005). Wat drijft creatieve bedrijven en mensen? In: G. A. Marlet & J. Poort (Eds.), *Cultuur en creativiteit naar waarde geschat*. Utrecht, Nederland: Stichting Atlas voor Gemeenten.
- Nederlandse Kiesraad (n.d.). *Databank Verkiezingsuitslagen*. Verkregen op 6 mei 2013 van <http://www.verkiezingsuitslagen.nl/Na1918/Verkiezingsuitslagen.aspx?VerkiezingsTypeId=1>.
- Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) (n.d.). Verkregen op 6 mei 2013 van <http://www.nvao.net>.
- Peck, J. (2005). Struggling with the Creative Class. *International Journal of Urban and Regional Research*, 29(4), 740-770.
- Sassen, S. (2012). *Cities in a World Economy: Fourth Edition*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (2012, 21 februari). *Bedrijfslevensbeleid Kamervragen en Antwoorden*. Kamerstuk 32 637, nr. 21. Verkregen op 17 juni 2013 van http://www.topsectoren.nl/sites/default/files/documents/Bedrijfslevenbeleid_kamervragen%20en%20antwoorden.pdf.
- Vader, M. (2011). *Nerd of Yup? Een onderzoek naar de woonlocatie van de ICT-consultant in Nederland*. Ongepubliceerde masterthesis, Erasmus Universiteit Rotterdam, Nederland.
- Van der Waal, J., Achterberg, P., Houtman, D., De Koster, W. & Manevska, K. (2010). ‘Some are more equal than others’: economic egalitarianism and welfare chauvinism in the Netherlands. *Journal of European Social Policy*, 20(4), 350-363.
- Van Dragt, M. (2011). *Masterthesis: Woongedrag van wetenschappers*. Ongepubliceerde masterthesis, Erasmus Universiteit Rotterdam, Nederland.
- Van Oort, F. (2007). Creatieve luchtstad. In: De kracht van de stad. *Financieel Dagblad Strategie*, 2, 48-49).
- Van Santen, L. (2011). “De stad die alles heeft, zonder daarbij echt een stad te zijn”: *De vestiging van journalisten in Nederland*. Ongepubliceerde masterthesis, Erasmus Universiteit Rotterdam, Nederland.